

DOI: 10.33663/0869-2491-2026-37-572-582

УДК 347.99

О. О. КВАША,

доктор юридичних наук, професор*

ORCID: 0000-0002-9832-6070

TRANSITIONAL JUSTICE В УКРАЇНІ: ТЕРМІНОЛОГІЧНА ДИСКУСІЯ МІЖ «ПРАВОСУДДЯМ» ТА «ЮСТИЦІЄЮ» В ПЕРЕХІДНИЙ ПЕРІОД

Обґрунтовано наявність об'єктивних підстав відсутності у світовій практиці уніфікованого вирішення проблеми перехідного (транзитивного) правосуддя (юстиції), починаючи з термінології, завершуючи структурними елементами та змістовним наповненням. Некоректним визнано застосування поняття «перехідне правосуддя», оскільки зміст, який у нього вкладається, є набагато ширшим. Перехідна юстиція – це не лише судові процедури, а й трансформація всіх галузей законодавства (кримінального, адміністративного, цивільного тощо), судова реформа, що триває десятиліття, та інші складові елементи.

Ключові слова: перехідне правосуддя, перехідна юстиція, транзитивний період, справедливість, права людини, право на справедливий суд, воєнний злочин, встановлення правди, стратегія, державна політика, кримінальна юстиція, збройна агресія, міжнародне кримінальне правосуддя, верховенство права, дорожня карта.

Kvasha Oksana. Transitional justice in Ukraine: terminological discussion between “judiciary” and “justice” in the transitional period

The existence of objective reasons for the absence of a unified solution to the problem of transitional (transitive) justice (justice) in world practice is substantiated, starting with terminology, ending with structural elements and substantive content. The use of the concept of “transitional justice” is recognized as incorrect, since the content that is embedded in it is much broader. Transitional justice is not only judicial procedures, but also the transformation of all branches of legislation (criminal, administrative, civil, etc.), a 10-year judicial reform and other constituent elements.

Keywords: transitional judiciary, transitional justice, transitional period, justice, human rights, right to a fair trial, war crime, establishing the truth, strategy, state policy, criminal justice, armed aggression, international criminal justice, rule of law, roadmap.

Вступ. Наразі пріоритетом правової політики України є формування національної стратегії перехідного правосуддя. Уже чимало країн застосовували

* Kvasha Oksana, Doctor of Law, Full Professor

модель перехідного в постконфліктний чи поствоєнний період. Після закінчення Другої світової війни держави-переможниці створили перші механізми, спрямовані на притягнення до відповідальності осіб, винних у скоєнні найтяжчих злочинів. Нюрнберзький і Токійський судові процеси, що відбулися з кінця 1945 по 1947 роки, дали надію на те, що й у майбутньому найтяжчі злочини будуть покарані. Можливо, перспектива кримінального правосуддя навіть могла б запобігти злочинам, визначеним новим напрямом міжнародного кримінального правосуддя¹.

Після встановлення в Україні справедливого миру перед судовою системою постануть серйозні виклики: 1) ефективний розгляд значної кількості справ про воєнні та міжнародні кримінальні правопорушення, вчинені на території України; 2) зміцнення рівня довіри українського суспільства до судових рішень.

Постановка проблеми. Україна уже сьогодні повинна розробляти *стратегію* переходу «від війни до миру», адже цей процес прогнозовано буде тривалим, надскладним і потребуватиме трансформації всіх сфер життєдіяльності українського суспільства: як-то у сфері економіки та соціального управління, так і у сфері протидії злочинності та здійснення правосуддя тощо. Характерними рисами доступу до правосуддя у транзитивних умовах є те, що поступово створюють відповідні умови й нові форми забезпечення доступу до правосуддя, вживаючи заходів щодо подолання так званих бар'єрів доступу до правосуддя².

Доречно зазначити, що станом на початок 2026 року не вироблено стратегії судової реформи, оскільки чинність попередньої припинилася ще у 2023 році. Фахівці занепокоєні таким станом речей як у законодавстві, так і в юридичній науці. Так, В. Філатов слушно наголошує на відсутності в Україні комплексних наукових досліджень моделі перехідного правосуддя, у яких було б розкрито її міжнародно-правову природу та особливості застосування в умовах національного контексту. Відсутність у державі цілісності стратегії перехідного правосуддя призводить до несприйняття суспільством її окремих принципів³.

До того ж варто наголосити, що міжнародним досвідом не сформовано єдиної концепції перехідного правосуддя, тому впровадження певної моделі в кожній країні завжди матиме свої певні особливості, які залежатимуть від особливостей країни, суспільства, етнічних, релігійних і гендерних чинників⁴.

Отже, наразі не напрацьовано комплексний програмний документ, який містив би сучасну стратегію реформи системи правосуддя, відповідну специфіці діяльності судів під час війни і післявоєнної відбудови, а також бракує чіткої реакції на зобов'язання щодо інтеграції України до Євросоюзу. Проте не можливо досягти успіху в розробці стратегії перехідного правосуддя без визначення адекватної термінології. Ключовою термінологічною проблемою є з'ясування назви, відповідної змісту відповідної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми правосуддя, перехідного зокрема, досліджувалися у працях таких вчених, як: О. Андрущенко, А. Багінський, О. Бандурка, Р. Бараннік, А. Блага, В. Бігун, Ж. Балабанюк, А. Бущенко, Л. Воскобітова, В. Глушков, М. Гнатовський, Н. Гураленко, К. Гусаров, Р. Додонов, О. Євсєєв, О. Задорожній, С. Загайнова, С. Закірова, К. Кармазіна, А. Кориневич, Т. Короткий, О. Костенко, В. Маляренко, І. Марочкін, О. Мартиненко, Я. Мельник, В. Михайленко, О. Овчаренко, О. Семенюк, О. Плотніков, В. Прилуцький, О. Резніков, М. Смокович, С. Тимченко, О. Уварова, А. Чарнота, М. Шепітько, О. Щербанюк, Н. Юзікова та ін. Однак визначення поняття й сутності перехідного правосуддя актуалізувалося лише в сучасних умовах війни, що триває, та перспектив справедливого миру.

Метою статті є з'ясування оптимального терміна для позначення діяльності органів юстиції України в умовах перехідного періоду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Позитивною тенденцією є робота над проектом Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на п'ять років, що здійснюється Офісом Президента України. Очевидно, що її розробники орієнтовані на вимоги Дорожньої карти з верховенства права – одного з найбільш важливих документів щодо підготовки України для вступу в ЄС, який був схвалений Кабінетом Міністрів України 14 травня 2025 року. Міністерство юстиції України 17 червня 2025 року надало роз'яснення про те, що таке Дорожня карта з питань верховенства права і для чого вона потрібна: «Дорожня карта з питань верховенства права визначає, які законодавчі та інституційні зміни необхідно впровадити, щоб Україна змогла вступити до Євросоюзу у 2030 році. Дорожня карта охоплює чотири тематичні блоки: «Правосуддя»; «Боротьба з корупцією»; «Основоположні права»; «Юстиція, свобода та безпека». Тобто вона передбачає зміцнення судової системи та системи прокуратури, а також забезпечення незалежності суддів, боротьбу з корупцією, впровадження антикорупційних заходів, забезпечення захисту прав і свобод людини, рівності перед законом для всіх громадян, а також посилення інституційної спроможності та ефективності органів правопорядку відповідно до європейських стандартів. Згідно з Дорожньою картою Україна повинна виконати 530 заходів, щоб досягти 124 стратегічні результати»⁵. Тому на порядку денному стоїть розробка цілісного, комплексного стратегічного документа, який має стати ефективним механізмом впровадження євроінтеграційних вимог до сфери правосуддя нашої держави поряд із трансформацією судової системи і профільного законодавства. Попри те, що російська збройна агресія все ще триває, роботу над стратегією перехідного правосуддя варто розпочинати вже зараз.

У Законі України «Про правотворчу діяльність» йдеться про таке: програмний документ публічної політики приймається, видається або укладається у формі, у тому числі ... 2) доктрини, *стратегії* – для розроблення доку-

ментів прогнозування розвитку країни, окремого виду суспільних відносин на довготривалий період та способів досягнення поставленої мети⁶. У Науково-практичному коментарі Закону України «Про правотворчу діяльність» щодо цього пункту як прикладу йдеться про *Стратегію воєнної безпеки України*, затверджену Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021. Відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року *Стратегія воєнної безпеки* – документ, у якому викладається система поглядів на причини виникнення, сутність і характер сучасних воєнних конфліктів, принципи і шляхи запобігання їх виникненню, підготовку держави до можливого воєнного конфлікту, а також на застосування воєнної сили для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, інших життєво важливих національних інтересів. Цей Закон передбачає ще низку стратегій як програмних документів публічної політики. До них, зокрема, віднесені: Стратегія національної безпеки, Стратегія кібербезпеки України, Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України, Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України. Ще одним прикладом стратегії як програмного документа публічної політики є Антикорупційна стратегія⁷.

Починати розробку стратегії, очевидно, слід із визначення чіткої термінології. До проблемних питань у цьому контексті слід віднести таке: чи відповідає назва «перехідне правосуддя» змісту цієї діяльності? Так, О. Плотніков щодо визначення Генеральним секретарем ООН транзитивної юстиції, яке вважають першим офіційним, наводить свої аргументи щодо вад перекладу цього документа. Вчений констатує: «...Наведений фрагмент перекладений автором українською з офіційного російського перекладу доповіді Генерального секретаря. Саме в російському перекладі термін «transitional justice» перекладено як «правосуддя перехідного періоду». Цей переклад став зразком для інших публікацій ООН. Вочевидь, саме внаслідок використання в офіційних перекладах російською мовою, аналогічним чином термін *transitional justice* почали перекладати й українською. Натепер же термін «*правосуддя перехідного періоду*» став звичним через багаторазовість та одноманітність застосування»⁸. У цьому контексті слід погодитись із думкою правників: «Великою мірою труднощі українського юридичного перекладу закорінені в нашому колоніальному минулому. Не таємниця, що офіційні українські переклади робили часто не з англійського оригіналу, а вже з російського перекладу або під його впливом. У колективній свідомості фахової спільноти сформувалися інтелектуальні матриці, що десятиліттями тиражували термінологічні покручі – росіянізми за формою і советизми за змістом»⁹.

Попри те, «що у національному праві переважно використовується термін «перехідне правосуддя», Л. Матвєєва підтримує позицію вчених про більшу відповідність терміна «транзитивна юстиція»¹⁰ сутності інституту перехідного правосуддя. Вчені в галузі кримінально-правової науки також

використовують поняття «транзитивна юстиція» і визначають її як комплекс керованих соціальних правових процесів і механізмів, спрямований на подолання тяжкої спадщини великомасштабних руйнувань у минулому з метою забезпечити 1) розслідування, 2) справедливості, 3) пам'ять і 4) примирення в майбутньому¹¹.

Згідно з Конституцією України правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Відповідно в разі визначення «перехідного правосуддя» як сукупності судових і позасудових механізмів матиме місце суперечність Основному Закону України.

У Великому енциклопедичному юридичному словнику «юстиція (лат. Justice – справедливість, правосуддя) – 1) правосуддя; 2) система судів та пов'язаних з їх діяльністю установ. Крім судів, до цієї діяльності включають прокуратуру, органи слідства, адвокатуру....»¹². Отже, юстиція є більш широким поняттям, ніж правосуддя.

ООН видала декілька доповідей і досліджень, пов'язаних з різними аспектами перехідної юстиції. Особливо важливими серед них є такі доповіді та дослідження: доповідь Генерального секретаря ООН «Верховенство права і *перехідна юстиція* у конфліктних та постконфліктних суспільствах» 2004 року; доповідь Управління Верховного комісара ООН з прав людини «Дослідження щодо права на правду» 2006 року; «Аналітичне дослідження стосовно прав людини і *перехідної юстиції*» 2009 року; Директивна записка Генерального секретаря «Підхід ООН до *перехідної юстиції*» 2010 року. На міжнародному рівні не існує юридично обов'язкового документа, що регулює питання, пов'язані з *перехідним періодом і перехідною юстицією*. Тим не менш, *концепція перехідної юстиції* є добре усталеною в світі. Найбільш активною у цій сфері є Організація Об'єднаних Націй¹³ (тут і далі курсив мій. – Авт.). Навіть поверхневий аналіз назв цих документів свідчить про надання переваги ООН терміна «перехідна юстиція».

Сьогодні у вітчизняній правовій сфері, у представників державної влади, науковців, у вжитку поняття «перехідне правосуддя». Проте очевидно є некоректність такого поняття, оскільки в нього вкладається набагато більший зміст. Тому в перспективі, під час розробки проєкту відповідного закону, слід застосувати поняття «перехідна юстиція».

Сьогодні концепція перехідного правосуддя включає ширший комплекс засобів, що не вичерпується розглянутими вище аспектами. Перехідне правосуддя вимагає також заходів щодо забезпечення дотримання принципів верховенства закону, рівності перед законом, відповідальності перед законом, справедливості у застосуванні закону, поділу влади, участі у процесі прийняття рішень, правової визначеності, уникнення свавілля та процесуальної (процедурної) й юридичної прозорості (транспарентності)¹⁴. Саме з цих міркувань вважаю пріоритетним поняття перехідної юстиції, ефективне впровадження якої в Україні можливе лише за умов реалізації відповідної державної політики. Проте є й застереження: юстиція має розумітись як від-

новлення справедливості судовими й позасудовими процедурами. Якби застосовувались лише судові механізми, лише притягнення винних до відповідальності та покарання – тоді більш відповідним і доречним було б використання терміна «правосуддя» як діяльність виключно судів. Недарма вище наведено одне з визначень із юстиції, яке охоплює і правосуддя, і систему судів та пов'язаних з їх діяльністю установ.

У контексті вищенаведеного слід зазначити, що в проєкті Закону «Про засади державної політики перехідного періоду» (2021) було визначено також поняття «перехідна юстиція» як комплекс заходів, визначених цим та іншими законами, спрямованих на подолання наслідків порушень законності, прав і свобод людини і громадянина, спричинених збройною агресією російської федерації проти України, включаючи їх відновлення та компенсацію завданої шкоди, забезпечення справедливості та примирення, а також щодо неповторення окупації¹⁵. По-перше, з початком повномасштабного вторгнення російської федерації у 2022 році цей законопроект, очевидно, не відповідає вимогам часу та потребує доопрацювання. По-друге, Венеційською Комісією на 128-му пленарному засіданні (Венеція, 15–16 жовтня 2021 р.) був підготовлений щодо цього проєкту Висновок (на основі коментарів пані Вероніки Білкової (членкині Комісії, Чеська Республіка) Мартіна Кайєра (заступника члена Комісії, Нідерланди), Ангеліки Нуссбергер (членкині Комісії, Німеччина)¹⁶. Ключова теза Висновку: єдиний законодавчий акт убагацьється неефективним заходом для вирішення такого широкого спектра питань, що охоплює перехідне правосуддя¹⁷. Частково слід погодитись із цією позицією. Одним законом надто складно врегулювати проблеми в таких різних сферах життєдіяльності поствоєнного суспільства, які не обмежуються правосуддям. Проте насамперед необхідно розробити закон «Про стратегію...», а вже реалізація складових елементів моделі, очевидно, буде впроваджена іншими нормативно-правовими актами.

При цьому політика, якої слід досягти – у рамках перехідного правосуддя, ґрунтується на дотриманні прав людини, гідності та цінності людської особистості¹⁸. Водночас попри наявність певного досвіду перехідного періоду в інших державах до сьогодні не створено універсального порядку застосування перехідного правосуддя для кожної держави, тим більше, що існують національні особливості, які не можна ігнорувати. Аналізований вид правосуддя застосовувався в державах, які перебували в екстраординарних, кризових, екстремальних умовах, тому його суть (структура, концепція) стали предметом ґрунтовних науково-правових досліджень у останні роки. Відповідно закономірно вважаю відсутність у світовій практиці уніфікованого розуміння перехідного / транзитивного правосуддя / юстиції, починаючи з термінології, завершуючи структурними елементами та змістовним наповненням. Перехідне правосуддя – це певна аналітична модель, яка сформувалася на основі історичного досвіду держав, які свого часу зіткнулися із зовнішньою військовою агресією та революціями, її застосування – це об'єк-

тивна потреба, адже без засвоєння такого досвіду держава просто не зможе вийти з кризового стану і стати на шлях сталого розвитку¹⁹.

Очевидно, що розробка проблематики перехідного правосуддя в Україні повинна була розпочатися уже у 2014 році після перемоги Революції Гідності, на етапі переходу нашої держави від авторитарного режиму до демократії. Проте країна одразу опинилася в кризовій ситуації, пов'язаній із гібридною агресією російської федерації, яка окупувала окремі території України.

Вище згадувався проєкт Закону «Про засади державної політики перехідного періоду», щодо якого Венеційська Комісія надала критичну оцінку, зокрема, у тій частині, що «надані визначення є доволі вузькими і демонструють однобічний підхід до перехідного періоду. По-перше, вони зводять спрямованість конфлікту в Україні до його міждержавного виміру, тобто до участі в ньому Російської Федерації. По-друге, заходи перехідної юстиції спрямовані на подолання наслідків порушень прав людини, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України»²⁰. Насамперед звертаю увагу на термінологію: Венеційська Комісія застосовує поняття перехідної юстиції. Водночас, навіть незважаючи на те, що у 2021 році гібридна агресія ще не переросла в повномасштабну війну, не можу погодитись з критичною оцінкою розуміння міждержавного виміру конфлікту в Україні та ролі в ньому агресора – російської федерації. Саме російська політика (втручання) загалом є первинною причиною ситуації, у якій перебуває наша держава з 2014 року.

Історично перехідне правосуддя застосовували держави за однієї з таких умов – або після авторитарних політичних режимів, або після збройних конфліктів. Очевидно, що специфікою української ситуації є наявність обох цих підстав для запровадження власної моделі перехідного правосуддя, розробка якої уже сьогодні, під час війни, має бути пріоритетом державної політики України. У контексті російсько-української війни перехідне правосуддя – це складна система судових і позасудових національних і міжнародних механізмів, які спрямовані на відновлення порушених в умовах військової агресії росії прав людини, що включає в себе такі взаємозв'язані елементи, як відплата винним, відшкодування шкоди, установлення правди, впровадження заходів з превенції повторення агресії. Як неодноразово наголошувалось, відновлення справедливості – це місія (високе призначення) перехідного правосуддя в Україні²¹. Очевидно, що Україна уже сьогодні повинна готувати наукове підґрунтя своєрідної «дорожньої карти», яка включатиме поетапне впровадження процедур (механізмів) перехідної юстиції. З цієї метою слід узагальнити світовий досвід, враховувати національний менталітет, а також – корінні причини російсько-української війни та багаторічний процес трансформації гібридної російської агресії у відкриту збройну агресію.

Висновки. Обґрунтовано наявність об'єктивних підстав відсутності у світовій практиці уніфікованого вирішення проблеми перехідного (*транзи-*

тивного) правосуддя (юстиції), починаючи з термінології, завершуючи структурними елементами та змістовним наповненням.

Некоректним визнано застосування поняття «перехідне правосуддя», оскільки зміст, який у нього вкладається, є набагато ширшим. Доведена пріоритетність застосування терміна «юстиція» щодо перехідного періоду, який переживає Україна. Перехідна юстиція – це не лише судові процедури, а й трансформація всіх галузей законодавства (кримінального, адміністративного, цивільного тощо), судова реформа, що триває вже десятиліття, та інші складові елементи. Також йдеться про відшкодування жертвам війни та встановлення істини (правди). Тому під час законотворчого процесу слід застосовувати поняття «перехідна юстиція».

Перехід до справедливого миру та правової держави зумовлює необхідність наукової розробки цілісного, комплексного стратегічного документа, який має стати дієвим практичним механізмом впровадження євроінтеграційних вимог до нашої держави у сфері правосуддя поряд із завершенням реформування судової системи і профільного законодавства. Водночас питання перехідної юстиції в контексті нормалізації життєдіяльності поствоєнного суспільства, подолання наслідків масових порушень прав українських громадян не можливо вирішити прийняттям одного нормативно-правового акта, пов'язаного із правосуддям.

Державна політика України в повоєнний період повинна дотримуватись заснованої на науковому підґрунті «дорожньої карти перехідної юстиції», яка відповідатиме як найкращим зарубіжним практикам, так і національному менталітету, а також враховуватиме корінні причини російсько-української війни.

1. Вибір заради справедливості. Том. 1. Посібник зі створення механізмів притягнення до відповідальності за найтяжчі злочини. Київ, 2019. С. 17. URL https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2020/06/tom_1_web-3.pdf 2. Козакевич О. Доступ до правосуддя як один із принципів конституційної ідентичності в умовах євроінтеграції. III Маріупольський конституційний форум. «Українська конституційна ідентичність у контексті європейської інтеграції»: збірник матеріалів (м. Київ, 4 жовт. 2024 р.). Київ, 2025. С. 111. 3. Філатов В. В. Модель перехідного правосуддя в сучасному міжнародному праві: дис. ... д-ра юрид. наук. 12.00.11. Одеса, 2024. С. 24. 4. Грушко М., Мануїлова К. Концепція перехідного правосуддя в умовах збройного конфлікту в Україні. Підприємство, господарство і право. 2021. № 3. С. 312–316. 5. Що таке Дорожня карта з питань верховенства права і для чого вона потрібна – пояснює Міністерство юстиції України. URL: <https://court.gov.ua/archive/1830706/> 6. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24.08.2023 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> 7. Науково-практичний коментар Закону України «Про правотворчу діяльність» / за заг. ред. Р. О. Стефанчука. Київ: Ліра-К, 2024. С. 235–236. 8. Плотніков О. «Правосуддя перехідного періоду» чи «транзитивна юстиція»: до питання про визначення терміну. Український часопис міжнародного права. 2016. № 4. С. 44–45. 9. Англійсько-український правничий словник складної лексики / за ред. С. Головатого, Б. Ажнюка; Конституц. Суд України, Пост. коміс. з питань прав.

термінології; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. 2-ге вид. Харків: Право, 2025. С. 3. **10.** Матвеева Л. Г. Становлення національної концепції транзитивної юстиції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2024. Випуск 8. Частина 4. С. 380. **11.** Савінова Н. Кримінально-правова політика транзитивної юстиції: соціальні виклики як індикатори напрямків. Політика у сфері боротьби зі злочинністю: стан та перспективи: кол. монографія / за заг. ред. П. Л. Фріса. Київ: Baite, 2025. С. 93. **12.** Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2012. С. 1014. **13.** Висновок щодо проекту Закону «Про засади державної політики перехідного періоду». Ухвалено Венеційською Комісією на 128-му пленарному засіданні (Венеція та в режимі онлайн, 15–16 жовтня 2021 р.) URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2021\)038-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2021)038-ukr) **14.** Христова Ганна. Застосування конституції в умовах перехідного правосуддя: до постановки проблеми в українських реаліях. С. 3. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Khrystova_TJ_VC_Ukr.pdf **15.** Проект Закону про засади державної політики перехідного періоду. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72625/ **16.** Висновок щодо проекту закону «про засади державної політики перехідного періоду». Ухвалено Венеційською Комісією на 128-му пленарному засіданні (Венеція та в режимі онлайн, 15–16 жовтня 2021 р.) URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2021\)038-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2021)038-ukr) **17.** Перехідне правосуддя: як та коли до нього перейти? URL: <https://parlament.org.ua/analytics/perehidne-pravosuddya/> **18.** Корреа Крістіан. Як перехідне правосуддя може допомогти досягти миру в Україні? 2021. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2021/09/New-Justice_Report_ICTJ_UKR.pdf **19.** Бойко О. М. Розвиток судочинства в Україні в умовах перехідного правосуддя. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 40. С. 66. **20.** Висновок щодо проекту Закону «Про засади державної політики перехідного періоду». Ухвалено Венеційською Комісією на 128-му пленарному засіданні (Венеція та в режимі онлайн, 15–16 жовтня 2021 р.) URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2021\)038-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2021)038-ukr) **21.** Кваша О. О. Перехідне правосуддя в Україні: місія відновлення справедливості. *Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України*. Випуск 36. Київ, 2025. С. 533; Кваша О. О. Відновлення справедливості національними судами: потенціал перехідного правосуддя. Політика у сфері боротьби зі злочинністю: стан та перспективи: кол. монографія / за заг. ред. П. Л. Фріса. Київ: Baite, 2025. С. 145.

Reference

1. Vybír zářady spravedlivosti. Tom. 1. Posibnyk zı stvorennia mekhanizmv prytiakhennia do vidpovidalnosti za naitiazhchi zlochyny. Kyiv., 2029. S. 17. URL https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2020/06/tom_1_web-3.pdf (in Ukr.). **2.** Kozakevych O. Dostup do pravosuddia yak odyn iz pryntsypiv konstytutsiinoi identychnosti v umovakh yevrointegratsii. III Mariupolskyi konstytutsiyni forum. «Ukrainska konstytutsiina identychnist v konteksti yevropeiskoi inteɦratsii»: zbirnyk materialiv (m. Kyiv, 4 zhovt. 2024 r.). Kyiv. S. 111 (in Ukr.). **3.** Filatov V. V. Model perekhidnoho pravosuddia v suchasnomu mizhnarodnomu pravi: dys. ... d-ra yuryd. nauk. 12.00.11. Odesa, 2024. S. 24 (in Ukr.). **4.** Hrushko M., Manuilova K. Kontseptsii perekhidnoho pravosuddia v umovakh zbroinoho konfliktu v Ukraini. *Pidpryemnystvo, hospodarstvo i pravo*. 2021. № 3. S. 312–

316 (in Ukr.). 5. Shcho take Dorozhnia karta z pytan verkhovenstva prava i dlia choho vona potrebna – poiasnuiue Ministerstvo yustytysii Ukrainy. URL: <https://court.gov.ua/archive/1830706/> (in Ukr.). 6. Pro pravotvorchu diialnist: Zakon Ukrainy. 24.08.2023. 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (in Ukr.). 7. Naukovo-praktychnyi komentar Zakonu Ukrainy «Pro pravotvorchu diialnist» / Za zah. red. Stefanchuka R. O. Kyiv: Vydavnytstvo Lira-K, 2024. S. 235–236 (in Ukr.). 8. Plotnikov O. «Pravosuddia perekhidnoho periodu» chy «tranzytivna yustytysii»: do pytannia pro vyznachennia terminu. *Ukrainskyi chasopys mizhnarodnoho prava*. 2016. № 4. S. 44–45 (in Ukr.). 9. Anhliisko-ukrainskyi pravnychi slovnyk skladnoi leksyky / za red. Serhii Holovatoho, Bohdana Azhniuka; Konstytuts. Sud Ukrainy, Post. komis. z pytan pravn. terminolohii; In-t movoznavstva im. O. O. Potebni NAN Ukrainy. 2-he vyd. Kharkiv: Pravo, 2025. S. 3 (in Ukr.). 10. Matvieieva L. H. Stanovlennia natsionalnoi kontseptsii tranzytivnoi yustytysii. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Serii Pravo. 2024. Vypusk 8. Chastyna 4. S. 380 (in Ukr.). 11. Savinova N. Kryminalno-pravova polityka tranzytivnoi yustytysii: sotsialni vyklyky yak indykatory napriamkiv. Polityka u sferi borotby zi zlochynnistiu: stan ta perspektyvy: kol. monohrafiia /za zah. Red. P. L. Frisa. Kyiv: Vaite, 2025. S. 93 (in Ukr.). 12. Velykyi entsyklopedychnyi yurydychnyi slovnyk / za red. Yu. S. Shemshuchenka. 2-he vyd., pererob. i dop. Kyiv: TOV «Vyd-vo «durydychna dumka», 2012. S. 1014 (in Ukr.). 13. Vysnovok shchodo projektu zakonu «Pro zasady derzhavnoi polityky perekhidnoho periodu». *Ukhvaleno Venetsiiskoiu Komisiiei na 128-mu plenarnomu zasidanni (Venetsiia ta u rezhymi online, 15–16 zhovtnia 2021 r.)* URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2021\)038-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2021)038-ukr) (in Ukr.). 14. Khrystova Hanna. Zastosuvannia konstytutsii v umovakh perekhidnoho pravosuddia: do postanovky problemy v ukrainskykh realiiakh. S. 3. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Khrystova_TJ_VC_Ukr.pdf (in Ukr.). 15. Proekt Zakonu pro zasady derzhavnoi polityky perekhidnoho periodu. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72625/ (in Ukr.). 16. Vysnovok shchodo projektu zakonu «pro zasady derzhavnoi polityky perekhidnoho periodu». Ukhvaleno Venetsiiskoiu Komisiiei na 128-mu plenarnomu zasidanni (Venetsiia ta u rezhymi online, 15–16 zhovtnia 2021 r.) URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2021\)038-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2021)038-ukr) (in Ukr.). 17. Perekhidne pravosuddia: yak ta koly do noho pereity? URL: <https://parlament.org.ua/analytics/perekhidne-pravosuddia/> (in Ukr.). 18. Korrea Kristian. Yak perekhidne pravosuddia mozhе dopomohty dosiahty myru v Ukraini? 2021. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2021/09/New-Justice_Report ICTJ UKR.pdf (in Ukr.). 19. Boiko O. M. Rozvytok sudochynstva v Ukraini v umovakh perekhidnoho pravosuddia. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Ser.: Yurysprudentsiia. 2019. № 40. S. 66 (in Ukr.). 20. Vysnovok shchodo projektu zakonu «pro zasady derzhavnoi polityky perekhidnoho periodu». *Ukhvaleno Venetsiiskoiu Komisiiei na 128-mu plenarnomu zasidanni (Venetsiia ta u rezhymi online, 15–16 zhovtnia 2021 r.)* URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2021\)038-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2021)038-ukr) (in Ukr.). 21. Kvasha O. O. Perekhidne pravosuddia v Ukraini: misiia vidnovlennia spravedlyvosti. *Pravova derzhava: Shchorichnyk naukovykh prats Instytutu derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy*. Vypusk 36. Kyiv, 2025. S. 533 (in Ukr.); Kvasha O. O. Vidnovlennia spravedlyvosti natsionalnymi sudamy: potentsial perekhidnoho pravosuddia. Polityka u sferi borotby zi zlochynnistiu: stan ta perspektyvy: kol. monohrafiia /za zah. Red. P. L. Frisa. Kyiv: Vaite, 2025. S. 145 (in Ukr.).

Kvasha Oksana. Transitional justice in Ukraine: terminological discussion between “judiciary” and “justice” in the transitional period

Introduction. Ukraine should already be developing a strategy for the transition “from war to peace,” as this process is predicted to be long, extremely complex, and will require the transformation of all spheres of life in Ukrainian society: both in the economy and social governance, and in the fight against crime and the administration of justice, etc. There is no comprehensive program document that would contain a modern strategy for reforming the justice system that would meet the specifics of the activities of courts during war and post-war reconstruction, and there is also a lack of a clear response to the obligations of Ukraine’s integration into the European Union. However, it is impossible to achieve success in developing a transitional justice strategy without defining adequate terminology. The key terminological problem is to find a name that corresponds to the content of the relevant activity.

The aim of the article: clarify the optimal term for designating the activities of the justice bodies of Ukraine in the conditions of the transition period.

Results and conclusions. The existence of objective reasons for the absence of a unified solution to the problem of transitional (transitive) justice (justice) in world practice is substantiated, starting with terminology, ending with structural elements and substantive content. The use of the concept of “transitional justice” is recognized as incorrect, since the content embedded in it is much broader. The priority of the use of the term “justice” in relation to the transitional period that Ukraine is experiencing is proven. Transitional justice is not only judicial procedures, but also the transformation of all branches of legislation (criminal, administrative, civil, etc.), a 10-year judicial reform and other constituent elements. It is also about compensation for war victims and establishing the truth (truth). Therefore, the concept of “transitional justice” should be applied during the law-making process.

The transition to a just peace and a state based on the rule of law necessitates the scientific development of a holistic, comprehensive strategic document, which should become an effective practical mechanism for implementing European integration requirements for our state in the field of justice, along with the completion of the reform of the judicial system and relevant legislation.

Keywords: transitional judiciary, transitional justice, transitional period, justice, human rights, right to a fair trial, war crime, establishing the truth, strategy, state policy, criminal justice, armed aggression, international criminal justice, rule of law, roadmap.

Дата першого надходження рукопису до видання: 01.02.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 03.03.2026

Дата публікації: 24.03.2026